

Gyabnakhoz közeledtünk, ahhoz a helyhez, amely útleve-
lünkben utolsó állomásként jelöltek meg. Itt gartoki bará-
tunk hatásköre véget ért. De a döntés terhét, hogy mitévők
legyünk, hamarosan levették a vállunkról, mert itt-tartóz-
kodásunk harmadik napján hírnök jött Tradünből, és felszó-
lított bennünket, hogy menjünk oda, amilyen gyorsan csak
lehet, mert két magas rangú lhászai hivatalnok akar velünk
beszélni. Nem esett nehezünkre a búcsú Gyabnaktól; hely-
ségnek alig volt nevezhető, mert bár Bongpa tartomány
egyik szerzetes hivatalnokának a székhelyeként szolgált,
csupán ebből az egyetlen házból állt, és a legközelebbi no-
mádsátor több mint egyórányi távolságra volt. Azonnal útra
is keltünk.

A következő nap életem egyik legszebb napjaként fog em-
lékezetemben megmaradni. Menetelés közben egy idő múlva
a messzi távolban egy kolostor apró aranytornyoskáit láttuk
feltűnni. A reggeli napfényben csillogó, hatalmas jégfalak
emelkedtek fölénk. Lassan rájöttünk, hogy ezek a Himalája
nyolcezres hegyei: a Dhaulagiri, az Annapurna és a Manas-
zlu. Látványuk lenyűgözött bennünket, és még Kopp is, aki
nem volt hegymászó, velünk lelkesedett. Minthogy Tradün
filigrán kolostortornyoskáival a síkság másik végén feküdt,
hosszú órákon át élveztük a gigászok látványát. Még akkor is
megmaradt jókedvünk, amikor már a jéghideg Cacsun kel-
lett átgázolnunk.

EGY ARANYTETŐS VÖRÖS KOLOSTOR: TRADÜN

Este lett, mire megérkeztünk Tradünbe. Az aranytetős
vörös kolostor mint valami mesebeli ház állt a dombon a le-
nyugvó nap utolsó sugaraiban ragyogva. A szél ellen védve a
dombhát mögött bújtak meg a helység házai, melyek szokás
szerint napon szárított vályogtéglákból épültek. Ott állt már,
és várt ránk némán az egész lakosság. Azonnal egy szá-
munkra előkészített házba vezettek bennünket. Alig tettük
le terhünket, amikor több szolga lépett be, és arra kértek,
menjünk el az uraikhoz. Várakozással telve követtük őket
a két magas rangú hivatalnok házához.

Suttogó szolgálk tömegén keresztül vonultunk be egy na-
gyobb helyiségbe, ahol a legmagasabb helyen egy mosolygós,
jól táplált szerzetes és mellette a vele egyenrangú világi hiva-
talonk ült. Valamivel lejjebb foglalt helyet az apát, Gyabnak
szerzeteshivatalnoka és egy nepáli kereskedő. A kereskedő
beszél néhány szót angolul, és tolmácsként segített. Nekünk
egy párnákból álló padot készítettek elő, így nem kellett ke-
resztbe vetett lábakkal ülnünk, mint a tibetieknek. Teával
és süteménnyel kínáltak bennünket, és egyelőre halogatták
a kérdezgetést. Végül látni akarták az útlevelet. Körbead-
ogatták, gondosan vizsgálgatták. Aztán egy ideig nyomasztó
csend uralokodott. A két hivatalnok lassanként előállt két-
ségeivel: vajon tényleg németek volnánk-e? Egyszerűen nem
tudták elhinni, hogy angol fogságból menekültünk, és in-
kább oroszokat vagy angolokat sejtettek bennünk. El kellett
hoznunk a poggyászsunkat, amelyet a ház udvarán a lehető

legalaposabban átvizsgáltak. Fő gondjuk az volt, nincs-e adóvevő készülékünk és fegyverünk; és nehezen tudtuk őket meggyőzni arról, hogy semmi ilyesmi nincs nálunk. Egy tibeti nyelvtan és egy történelemlétkönyv volt az egyetlen, amelyet poggyászunkból figyelemre méltattak.

Útleveleinkben az állt, hogy Nepálba akarunk menni. Ez láthatólag kapóra jött nekik, mert ehhez minden segítséget megígérték. Úgy vélték, hogy akár már holnap útra kelhetnénk, és a Korelán át vezető úton két nap alatt Nepálba érhetnénk. Ez azonban nem felelt meg egészen a mi szándékainknak. Mindent el akartunk követni, hogy továbbra is Tibetben maradhassunk, és elhatároztuk, hogy ezért keményen harcolunk. Menedékjogot kértünk, hivatkoztunk a semlegességi egyezményekre, és Tibet helyzetét Svájcéhoz hasonlítottuk. A hivatalnokok azonban, ha udvariasan is, de konokul ragaszkodtak útleveleink előírásaihoz. Ugyanolyan makacsok maradtunk mi is. Azokban a hónapokban, amelyeket Tibetben töltöttünk, kissé jobban megismertük már az ázsiaiak mentalitását, és tudtuk, hogy nem szabad mindjárt mindenről lemondani. A legnagyobb nyugalomban zajlott a továbbiakban a beszélgetés, és ők egyre újabb és újabb csésze teák mellett elmesélték, hogy adóbeszedő körúton vannak, és hogy Lhászában nem olyan magas rangú hivatalnokok, mint itt.

Végül azzal a kijelentéssel búcsúztunk, hogy néhány napig még itt akarunk maradni.

Másnap a „bönpó”-k – így neveznek Tibetben minden magas rangú urat – ebédmeghívását hozták a szolgák. Remek kínai metéltleves várt ránk! Nagyon kiéhezettnek tűnhetünk, mert hatalmas mennyiséget tálaltak elénk. Amikor már a legjobb szándékkal sem tudtunk többet enni, még mindig kínáltak bennünket, és ekkor tanultuk meg, hogy Ázsiában hozzátartozik a jólneveltséghez megköszönni az ételt, még mielőtt jóllakunk. Az is nagy hatást tett ránk, hogy

evőpálcikájukkal akár még a legapróbb rizsszemeket is tökéletesen ki tudták venni a tányérjukból. Egymásnak e kölcsönös megcsodálása nagyban hozzájárult a jókedv kialakulásához, és gyakran tört ki vidám nevetés mindkét oldalon. Utána még sört is felszolgáltak, ami csak fokozta a jó hangulatot. Megfigyeltem azonban, hogy a szerzetesek nem ittak belőle.

Lassanként a helyzetünkre terelődött a beszélgetés, és megtudtuk, hogy úgy határoztak, a tibeti tartózkodási engedély iránti kérelmünket levélben a lhászai központi kormány elé terjesztik. Együttesen fogalmaztunk egy angol nyelvű kérvényt, s azt jelenlétünkben csatolták a már előkészített saját levelükhöz. Teljes szertartásossággal lepecsételték, és átadták egy küldöncnek, aki nyomban útra kelt Lhászába.

Alig hittük el, hogy ilyen barátságosan a pártunkat fogták, és ezenfelül még azt is megengedik, hogy Tradünben maradjunk, amíg Lhászából a válasz megérkezik. Minthogy az alacsonyabb rangú hivatalnokokkal szerzett tapasztalataink nem voltak a legjobbak, ennek az engedélynek az írásbeli megerősítését is kértük, amit meg is kaptunk. Szerfölött boldogan és sikerünkkel megelégedve tértünk vissza a szállásunkra. Alig értünk oda, amikor nyílt az ajtó, és súlyosan megrakodott szolgák léptek be. Lisztet, rizst, campát és négy levágott birkát adtak át nekünk. Először azt se tudtuk, mit is jelentsen ez, míg a polgármester, aki velük jött, értésünkre nem adta, hogy ezek a két hivatalnok ajándékai. Amikor köszönetet akartunk mondani, szerényen elhárította. Búcsúzóul néhány jó tanácsot adott nekünk. Azt mondta, mivel itt nem helyénvaló az európainak segíteni, idő és türelem kell ahhoz, hogy célt érjünk.

Alig tudtuk elhinni sorsunk jóra fordultát. Tartózkodási engedély iránti kérvényünk útban volt Lhásza felé, és hónapokra elláttak minket élelmiszerrel. Szilárd tető volt a fejünk fölött, és szolgáló rakott nekünk tüzet és hordott vizet.

Elteltünk hálával, és boldogok lettünk volna, ha lett volna valamink, amivel ezt kifejezhetjük a bönpóknak. Csupán néhány gyógyszer tudtunk nekik ajándékozni, de reméltük, hogy egyszer talán más körülmények között is köszönetet mondhatunk. Mint már Gartokban, úgy most itt is megtapasztalhattuk a lhászai nemesség udvariasságát, amelyről annyi jót olvastam korábban, többek közt Sir Charles Bell könyveiben.

Mivel feltételeztük, hogy bizonyára hónapokig kell itt a lhászai válaszra várunk, terveket kovácsoltunk, miként tölthetnénk el az időt. Feltétlenül kirándulni akartunk az Annapurna és a Dhaulagiri környékére és az északi síkságokra, a Csangthangba. Egy idő múlva azonban felkeresett bennünket az apát, és közölte velünk, hogy a várakozási engedélyt úgy kell értelmezni, hogy egy napnál hosszabb időre nem hagyhatjuk el a helységet. Kirándulhatunk, ahova akarunk, estére azonban mindig vissza kell térnünk. Abban az esetben, ha ezt nem tartjuk be, jelentést kell tennie Lhászában, és ez bizonyára nem lenne kedvező hatással a válaszra.

Megelégedtünk tehát rövid kirándulásokkal a közeli hegyekbe. Különösen egy magányosan álló, hétezerhatvanöt méter magas hegy, a Lungpo Kangri ragadott meg bennünket, és mi gyakran örökítettük meg vázlatkönyvünkben bizarr alakját. Félreesőn állt a Transzhimalájában, hasonlóan a Kailáshoz, és ezáltal keltett nagy feltűnést.

Délen a Himalája óriásait csodálhattuk meg, bár csúcsaik még jó száz kilométernyi távolságban voltak. Egy nap aztán túl nagy lett a kísértés: Aufschnaitterrel a Tarszangri nevű csúcsot tűztük ki célul magunknak. Ahhoz azonban, hogy odavezető utat találjunk, előbb az itt már nagyon széles Cangpón kellett átkelnünk. Tulajdonképpen volt itt egy jakbőr csónak, amely kompként közlekedett, de a révészeknek parancsba adták, hogy bennünket ne vigyenek át. Így nem maradt más lehetőségünk, mint átúszni a túlsó partra. Eköz-

ben az ár majdnem elvitte Aufschnaitter ruhásbatyuját, de én utánaúsztam és még idejében elkaptam. Kár lett volna értékes ruháiért! Maga a megmászás nehézség nélkül zajlott le. A mi hegyünkről gyönyörű kilátás nyílt, tág bepillantást adva egy olyan hegyi világba, melynek csúcsait más alpinisták csak névről ismerhették. Mivel fényképezőgépünk nem volt, csak vázlatokat készítettünk. Akadálytalanul térhettünk vissza a településre, mert örültek, hogy nem szöktünk meg.

Mivel Tradün a kereskedelmi forgalom legnagyobb átrakódóhelyeinek egyike volt, úgy zajlott itt minden, mint egy teherpályaudvaron. Egész hegyek halmozódtak fel naponta sóból, teából, gyapjúból, szárított barackból és sok más cikkből. Egy vagy két nap múlva aztán más karavánok továbbszállították az árukat. Teherszállítóknak jakokat, öszvéreket és juhokat fogtak be. Minduntalan új és új embertípusokat láttunk, s úgy éreztük, igen változatos itt az életünk.

Augusztusban az indiai monszun utózángéjeként gyakran esett az eső. Szeptemberben szép lett az idő, és mi gyakran használtuk arra a napokat, hogy titokban halászni menjünk, vagy vaját és sajtot vásároljunk a nomádoknál.

Maga a falu körülbelül húsz házból állt, fölötte a kolostordomb, ahol mindössze hét szerzetes élt. A házak szorosan összezsúfolódtak, de mégis minden háznak saját kis udvara volt, ahol az árukat raktározták. Számunkra a legnagyobb csodát egy pár salátaágyás jelentette, alig nagyobbak két négyzetméternél. Néha sikerült kapnom ezekből az értékes zöld levelekből, gyógyszerekért cserébe. A falu lakosai valamilyen módon mind kereskedelemmel vagy szállítmányozással foglalkoztak. A nomádok elszórtan éltek a tradüni síkságon. Több vallási ünnepségen is részt vehettünk. Az aratóünnep különösen mély benyomást tett ránk. Nemsokára az egész lakossággal jó viszonyba kerültünk, és a gyógyszerekért cserébe többnyire meg tudtuk kapni mindazt, amire étkezésünk kiegészítésére szükségünk volt. Emellett

orvosként is dolgoztunk, különösen a sebek és gyomorfájdalmak kezelésében értünk el jó eredményeket.

Hébe-hóba magas szintű látogatások szakították meg Tra-dünben az élet egyhangúságát. Különösen élénken maradt meg emlékezetemben a második karpön érkezése.

Már jóval előbb, mintsem neki magának vagy kíséretének nyoma lett volna, katonák jöttek, hogy jelentsék érkezését. Aztán megjött a szakácsa, aki azonnal hozzálátott az ebéd előkészítéséhez, és csak másnap jelent meg maga a karpön a főkaravánnal és harminc szolgából álló kíséretével. Az egész falu összefutott, természetesen velünk együtt. A magas rangú vendég és családja pompás öszvéreken lovagolt, és falusi előljárók vagy szolgák kísérték minden családtagot az előkészített szállásokra. A karpön személyénél mélyebb benyomást tett ránk a lánya. Ő volt az első jól ápolt fiatalasszony, akit 1939 óta láttunk, és igen csinosnak találtuk. Selymből készült a ruhája, körmeit pirosra lakkozta, csak arcfestéket használt, talán kissé többet a kelletténél. Szinte illatozott a tisztaságtól és a frissességtől. Megkérdeztük tőle, ő-e a legszebb lány Lhászában, de ő azt válaszolta, hogy az ottaniak még sokkal csinosabbak. Nagyon sajnáltuk, hogy ez a kedves társaság már a következő napon elutazott.

Falunknak nemsokára egy új vendéget kellett elszállásolnia. Egy kormányhivatalnok jött Nepálból zarándoklat ürügyével, de valójában minket keresett. Az volt az érzésünk, rá akar bennünket beszélni arra, hogy menjünk Nepálba. Azt mondta, a fővárosban, Katmanduban befogadnának, munkát kapnánk, és az odautazást is a kormány szervezné meg, sőt, már rendelkezésünkre is áll háromszáz rúpia útiköltségre. Mindez csábítóan hangzott, talán túlságosan is csábítóan, mert ismertük az angolok hatalmát Ázsiában.

Három hónap múlva türelmetlenkedni kezdtünk, és ezt az egymás közötti viszonyunk is kezdte megsínyleni. Kopp ismét jelezte, hogy szívesen tenne eleget a Nepálba szóló

meghívásnak. Aufschnaiter, mint mindig, a saját útját járta. Négy juhot vásárolt málhás állatnak, és a Csangtangba akart menni. Ez ellenkezett ugyan első tervünkkel, hogy itt bevárjuk a lhászai levelet, de most már kételkedni kezdtünk a pozitív válaszban.

Aufschnaiter vesztette el elsőként a türelmét. Egyik délután útra kelt felpakolt juhaival, és a várostól néhány kilométernyire tábort ütött. Kopp szintén csomagolni kezdett. A helyi hatóságok málhás állatokat ígértek neki, mert nagyon örültek elhatározásának, hogy Nepálba megy. Kevésbé tetszett nekik Aufschnaiter viselkedése, és ettől a naptól kezdve örök aludtak az ajtónk előtt. De legnagyobb csodálkozásunkra Aufschnaiter már másnap visszaérkezett hozzánk a poggyászával. Juhait az éjjel farkasok támadták meg a karámban, és kettőt közülük felfaltak. Ez visszafordulásra kényszerítette őt, és így egy estére még egyszer együtt voltunk mind a hárman.

Másnap Kopp az egész falu részvételével búcsút vett tőlünk. Hetünk közül, akik együtt szöktünk meg a táborból, és ötünk közül, akik Tibet felé indultunk, most már csak Aufschnaiter és én maradtunk. Mi ketten voltunk hegymászók ebben a csoportban, és mint ilyenek nyilván testileg és lelkiileg a leginkább felkészültek a magányos és fáradságokkal teli életre ebben az országban.

Közben november vége lett, és a karavánutak már eléggé elnéptelenedtek. A gyabnaki szerzetes hivatalnok néhány juhot és fűtéshez tizenkét teherrakomány jaktrágyát küldött nekünk. Ennek igen jó hasznát vettük, mert a hőmérséklet már mínusz tizenkét fokra süllyedt.

A TOVÁBBVONULÁST PARANCSOLÓ LEVÉL

A tél ellenére elszántuk magunkat, hogy Tradünből elmegyünk, akár levéllel, akár anélkül. Ezért élelmet gyűjtöttünk, és vásároltunk még egy jakot. Készülődésünk kelles közepén beállított hozzánk az apát azzal a hírrel, hogy levelünk érkezett. Amitől titokban féltünk, bekövetkezett: megtiltották a beutazást Tibet belsejébe. A levelet nem adták át személyesen, csak közölték, hogy nem kell a legrövidebb úton egyenesen Nepálba mennünk, hanem Tibet határain belül vonulhatunk Kjirong helységig. Onnan már csak nyolc mérföldnyire van a nepáli határ, és kétnapi járóföldre a főváros, Katmandu. Málhás állatokat és szolgákat kapunk az utazáshoz. A döntést azonnal elfogadtuk, mert az útvonal ismét beljebb vitt bennünket egy kicsit az ország belsejébe, és minél tovább lehettünk itt legálisan, annál jobb volt.

December 17-én hagytuk el Tradünt, azt a helyet, amely több mint négy hónapra befogadott bennünket. Sohasem nehezteltünk a tibetiekre azért, mert nem volt szabad Lhászába mennünk, mert mindenki tudja, hogy útlevelel nélkül külföldi semelyik országban nem tartózkodhat. Az, hogy a tibetiek ajándékaikkal és a szállítóeszközök rendelkezésre bocsátásával újra meg újra bebizonyították vendégszeretetüket, már egymagában is magasan fölébe helyezte őket más országok szokásainak. Bár akkor még nem becsültem őket annyira, mint ma, Aufschneider és én már csak ezért a szögesdrót nélküli nyolc hónapért is hálásak voltunk nekik.

Most tehát megint útra keltünk.

Két szolga kísért bennünket, egyikük vitte a mi „szentségünket”, a központi kormányának a kjirongi kerületi hivatalnokhoz intézett, gondosan becsomagolt levelét. Mindketten lovat kaptunk, és egy hajcsár vezette a két jakunkat. Már messziről látszott a karavánon, hogy tekintélyes emberek utaznak – mások, mint az a három lezüllött csavargó, aki néhány hónappal ezelőtt az ellenkező irányból érkezett.

A Kjirongba vezető út ismét átvitt bennünket a Himalája vízvázasztóján, délkeletre. A Cangpo már befagyott, amikor átkeltünk rajta, és a sátorban keservesen hideg éjszakák köszöntöttek ránk.

Egyheti lovaglás után elértük Dzongkát. A házak fölött gomolygó vastag füstfelhő már messziről jelezte fekvését. Ez végre olyan helységnek látszott, mely megérdemelte a „falu” nevet. A központban álló kolostort mintegy száz vályogház vette körül, s a falu határában mindenütt megművelt szántóföldek terültek el. Dzongka két patak találkozásánál feküdt, melyek innen Koszicsu néven egyesülve törnek át a Himaláján Nepál felé. A települést egy körülbelül tíz méter magas várfal vette körül, mögötte pedig mindenén túlágaskodva egy pompás hatszáz hegy állt, melyet a helybeliek Csöghulharinak neveztek.

Éppen karácsonykor érkezünk meg, és ez volt az első, táboron kívüli karácsonyesténk. Jó szállást utaltak ki nekünk, amely meglepően kényelmesnek bizonyult. Az erdőhatár csak kétnapi járásra volt innen, ezért a fát errefelé nem becsülték annyira, fel lehetett használni házépítésre és mindenféle házi szükségletre is. Egy kályhává átépített bádogtartály, melyben borókafa pattogott, kellemesen átfűtötte szobánkat. Este tibeti vajmécseseket gyűjtöttünk, és az ünnep tiszteletére nemsokára egy birkacomb főtt a fazekunkban.

Mint Tibetben általában, itt sem voltak nyilvános szállóhelyek, hanem minden utasnak magánszállást utalt ki a hatóság. A kiutalás meghatározott sorrendben történik, s ez az

államnak leróvando adók egy részét képezi. Bár eredetileg nem terveztünk hosszabb itt-tartózkodást, a súlyos havazások miatt mégis csaknem egy hónapra itt ragadtunk Dzongkában. Sűrű pelyhekben havazott napokig, és leállt minden forgalom.

Néhány magas rangú hivatalnok élt itt, és csakhamar összebarátkoztunk velük. Már egészen jól beszéltünk tibetiül, így hosszabb beszélgetések során az ország több szokását is megismertük. 1944. szilveszter estéje szép csendben telt el, de gondolataink többet jártak otthon, mint valaha.

A várakozás napjaiban, amikor csak tehattük, kirándultunk a környékre. Sok homokkőbarlang található ott, valószínűleg kincsesbányák. Fából és agyagból készült régi istenszobrokra és tibeti vallásos könyvekből származó lapokra is ráakadtunk. Valószínűleg áldozati ajándéknak szánták azoknak a szenteknek, akik régebben ezekben a barlangokban éltek.

Január 19-én már annyira járhatóvá váltak az utak, hogy egy óriási jakkaravánnal elindulhattunk. Elöl rakomány nélküli jakok haladtak, melyek utat törtek a mély hóban, s szemmel láthatólag igen jól érezték magukat ebben a szerepben. A völgy nemsokára szakadékká szűkült, és csupán az első két napon tizenkét hidat számoltunk meg a folyón. A csangtangi jakom megrémült ezektől, és semmi szín alatt nem akart rálépni egyik hídra sem. A karavánhajcsárok a segítségünkre siettek, így sikerült végül hátulról tolván, előlről húzva átvinni. Már korábban figyelmeztettek, hogy ne vigyem magammal Kjirongba, én azonban nem akartam tőle megválni, mert még nem adtuk fel szökési terveinket.

Hóméróm egész idő alatt rendületlenül mínusz harminc fokot mutatott. Ott megállt, mert tovább nem terjedt a skála.

Egyszer egy szakadékban egy sziklafalon kínai feliratot fedeztünk fel. Annak a Nepál elleni 1792-es kínai hadjáratnak az emlékét idéztr, amelynek során egy egész hadsereg

vonult ezer meg ezer kilométeren át egészen Katmandu kapujáig.

Longda falu közelében mély benyomást tett ránk egy sziklakolostor. Kétszáz méterrel a völgy fölött vörös templomok és kolostorcellák tapadtak madárfészkek módjára a sziklához. Aufschneider és én felmáztunk a lavinaveszélyes lejtőn, közben megint remek kilátásunk nyílt a Himalájára. Néhány szerzetest és szerzetesnőt találtunk ott, és tőlük megtudtuk, hogy ez Milarepa kolostora, a híres tibeti szenté és költőé, aki a XI. században élt itt. A kolostor neve Trakar Taszo volt. Nagyon is meg tudtuk érteni, hogy ez a gyönyörű környék és a kolostor egyedülálló fekvése szinte tökéletes hely arra, hogy egy fogékony lelkelt elmélkedésre és költészetre ösztönözzön. Nehezünkre esett megválni tőle, és szilárdan eltökéltük, hogy ide újból visszatérünk.

A hó egyre kevesebb lett, nemsokára elértük az erdőhárt, és ezzel egyenesen a trópusi vidékre értünk. A téli ruha, amelyet a kormánytól kaptunk, túl meleg lett. Már elértük a Kjirong előtti utolsó állomásunkat, Dotangot, egy zöld rétek közé ágyazott kis falucsát.

Egy hétre volt szükségünk a Kjirongig vezető útszakaszhoz, melyet pedig jó útviszonyok mellett három nap alatt, egy futárnak egy nap alatt lehet megtenni.